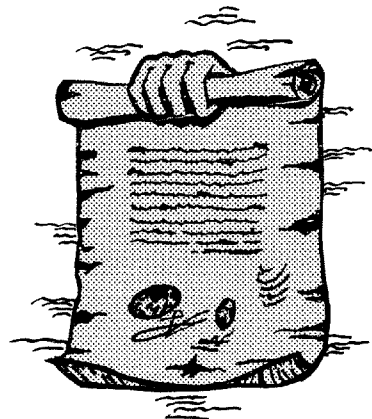

سندی از یک حج نیابتی

سیدجمال الدین ترابی طباطبایی

این سند، بر روی کاغذ نخودی رنگ آهاردار و شفاف و مرکب از دو تکه متصل به هم تنظیم یافته است. طول قطعه فوقانی $45/5$ سانتیمتر و قطعه زیرین $23/5$ سانتیمتر و در مجموع $68/5$ سانتیمتر است (نیم سانتیمتر از هر قطعه در محل اتصال، روی هم قرار گرفته است). عرض سند 37 سانتیمتر است و متن استشهاد در 20 سطر مجدول نوشته شده است. طول سطور $17/5$ سانتیمتر است و تمام رویه کاغذ «قبلاً» با مرکب قرمز کمرنگ خط کشی و جدول بندی شده است، چون حروف و کلمات در موارد مختلف از روی خطوط جدول گذر کرده اند.

تعداد گواهان که متن را در حواشی گواهی نموده اند، پانزده نفر هستند و نایب حج: حاج صادق نجفی.^۱

عالم بر مُحرم حرام کرده بود بر خود حرام نموده و دو جامه احرام را پوشیده تلبیه گویان به نیابت مرحوم مغفور جنت آرامگاه معتمدالدوله عباس قلی خان^۲ روانه شده و لیبیک گویان [از] آنجا که دیوار مکه نمودار شده پس وارد مکه شده و غسل کرده و از باب السلام داخل مسجدالحرام

بسم الله الرحمن الرحيم
فبعد، باعث بر تحریر این کلمات شرعیه آن است که کُهِف الحجاج والمُعتمرین حاج صادق نجفی وارد میقاتگاه جناب نبوی شده که مشهور بوادی العقیق [است] و غسل کرده و صلوة مندوبه را بجا آورده و نیت احرام عمره تمتع نموده و آنچه خلاق

طواف را بجا آورده و نماز طواف را در مقام حضرت ابراهیم بجا آورده و بیرون آمده به صفا رفته و نیت هفت شوط سعی را نموده و سعی را بجا آورده با هروله او که از منارین الی کوچه عطاران است و بعد از سعی^۳ تقصیر وارد مسجدالحرام شده و طواف نساء را بعمل آورده بطریق مسطور و نماز نساء را در پس مقام حضرت ابراهیم بجا آورده و روانه منا شده و در یازدهم و دوازدهم رمی جمره در منا نموده تا عمل به اتمام رسیده باشد.

تقبل الله من النایب و المنوب

[شهود]

۱ - هوالله تعالی. حاجی صادق نجفی را درمکه معظمه دیدیم. اقرار به نیابت مرحوم معتمدالدوله نمود. جمعی هم شهادت بر اتمام مناسک او دادند. [مهر ناخوانا]

۲ - هوالعلی اعلا. بنده درگاه رحیم. بخدمت خوبی در مکه معظمه زادالله شرفه خدمت جناب حاجی صادق رسیده معلوم شد که از جهت نیابت مرحوم معتمدالدوله مشرف شده. بجهت ادای شهادت در باب ملاقات معظم الیه در بیتالله عرض شد. فی ۱۵ شهر ذیحجه ۱۲۷۹ [مهر وارده:] سلام قولاً من رب رحیم^۴

شده با خضوع و خشوع و در محاذی حجرالاسود ایستاده و نیت هفت شوط طواف حج نموده و هفت شوط را بجا آورده نیابتاً عن منوب عن خود و بعد از نماز طواف، نماز را در خلف مقام حضرت ابراهیم بجا آورده و از مسجد بیرون آمده بصفا و مروه رفته و نیت هفت شوط سعی بطریق مزبور نموده و ابتدا بصفا نموده و در شوط هروله بجا آورده در مقام و بعد از هفت شوط سعی محل شده و در هشتم ذیالحجه الحرام داخل مسجدالحرام شده و غسل کرده بجهت احرام حجةالاسلام و حج تمتع ورزیده [؟/در زیر] میزاب رحمة در حجر حضرت اسماعیل مُحرم به احرام حج شده و نماز احرام را در مقام حضرت ابراهیم بجا آورده و روانه منا شده و شب در مسجد خیف مانده و بعد از آنجا روانه عرفات شده و وقوف بجا آورده از ظهر تا غروب آفتاب و غروب روانه مشعر الحرام شده وقوف بجا آورده از طلوع فجر الی طلوع شمس و از آنجا روانه منا شده و در وادی محشر هروله نموده وارد منا شده و گوسفند خریده و رمی جمره نموده و قربانی کرده و حلق نموده و متوجه مکه شده چون وارد شده در مسجدالحرام در محاذی حجرالاسود نیت هفت شوط طواف حج نموده و هفت شوط

هستم. تحریراً فی پانزدهم شهر ذی الحجه الحرام [مهر وارده]: عبداللطیف ۱۲۷۸

۹ - نعم شاهدناه وراینه فی تلک المواقف الشریفه و المشاعر المنیفه الحاجی ناصر القرشی النجفی [مهر وارده]: یا ناصر ۱۲۷۹

۱۰ - اقل الحاج حاج جواد نجفی جناب خیر، الحاج و المعتمرین حاج صادق نجفی را در جمیع مواقف الشریفه دیدم حرره... . [مهر وارده]: یا من اجود من کل جواد ۱۲۷۶

۱۱ - الحاج حاجی آقا بزرگ زرگر طهرانی. در مکه و منا و عرفات خدمت ایشان بودم [مهر وارده]: باقی

۱۲ - اقل الحاج غلام رضا. در مکه و منا خدمت ایشان بودم [مهر وارده]: عبده غلام رضا

۱۳ - بسم الله. نعم شاهدناه فی تلک المشاهد الکریمه و المواقف و المشاعر الشریفه و الاماکن المنیفه. الاقل علی طریح [مهر وارده]: علی طریح ۱۲۷۶

۱۴ - انا شاهد علی ذلک. اقل الحاج محمد رضا شیرازی ساکن دار الخلافه طهران [مهر وارده]: یا امام رضا

۱۵ - شهذبذلک. محمدحسین ابن حاجی رجب علی [مهر وارده]: ...حسین ۱۲۷۶

۳ - جناب حاجی صادق که به نیابت حج بجهت مرحوم معتمد الدوله به مکه معظمه مشرف شده در اماکن متبرکه لازمه نیابت خود را با اطلاع جمعی از مسلمین بجا آورد. فی شهر ذی حجه الحرام. حرره رحیم ابن مرحوم ابراهیم خان تبریزی [مهر وارده]: یا رحیم

۴ - نعم کان معنا فی جمیع المواقف الشریفه و انا الاقل یوسف المحمود [مهر وارده]: یوسف ۱۲۶۱

۵ - نعم کان معنا فی جمیع المواقف الشریفه و انا الاقل سید محسن حبوبی [مهر وارده]: محسن ابن ابراهیم الحسینی

۶ - بسمه تعالی. نعم کان مَعَنَا فی جمیع المواقف الشریفه. حرره الاقل عبدالحسین ابن المرهوم اغارمضون [مهر وارده]: عبدالحسین ۱۲۷۱

۷ - بسمه تعالی. نعم کان معنا فی جمیع المواقف الشریفه. حرره الاقل علی اکبر المنجمزاده [مهر وارده]: علی اکبر منجمزاده

۸ - دعاگوی دولت قوی شوکت قاهره باهره، حاجی ملاً عبداللطیف تبریزی طسوجی، جناب خیر الحاج حاجی صادق نجفی را در مواقف شریفه ملاقات کرد. معزی الیه تقریر نمود که نایب معتمد مغفور

پانوشته:

۱- گفتنی است که دو عبارت «والمعتمرین حاج صادق نجفی» و «مرحوم مغفور جنت آرامگاه معتمدالدوله عباس قلی خان»، قلم و خطی متفاوت با متن اصلی دارند و به صورت فشرده در جای خالی‌یی که از قبل در نظر گرفته شده، مندرج گردیده‌اند. همچنین فضای سفیدی بدون خط‌کشی، حد فاصل «بسم الله الرحمن الرحیم» و شروع متن، تقریباً به اندازه یازده سطر، به چشم می‌خورد. بدین ترتیب می‌توان دانست که این برگه گواهی، بدون عنوان و در غیر محضر شهود نوشته شده و احتمالاً توسط نائب از کاتب یا کتابفروش خریداری شده است. ویراستار.

۲- منوب حج، عباس قلی خان جوانشیر بوده است:

عباسقلی خان جوانشیر (والی - معتمدالدوله) فرزند ابوالفتح خان، پسر کهتر ابراهیم خلیل خان (والی سابق قراباغ)، در سال ۱۲۵۱ هجری قمری به حکومت کاشان منصوب شد. در سال ۱۲۵۲ ه. ق، از حکومت کاشان معزول و به جایش بهمن میرزا بهاءالدوله حاکم کاشان شد.

عباسقلی خان مدتی بیکار بود و در سال ۱۲۵۷ ق، به جای فضلعلی خان قراباغی به حکومت کرمان منصوب گردید و تا سال ۱۲۵۹ ه. ق، حاکم کرمان بود و در مدت حکومت خویش به طور عدالت با مردم رفتار کرد و خواست که تعدیات و خرابیهای مأمورین و حکام سلف خود را جبران نماید.

در سال ۱۲۵۹ ه. ق، از حکومت معزول و برای بار دوم فضلعلی خان قراباغی که معروف به بیگلر بیگی شده بود به جای او منصوب گردید. پس از فوت محمد شاه (۱۲۶۴ ه. ق)، تا حرکت ولیعهد از تبریز و ورود او به تهران که مدت ۴۵ روز طول کشید، در این مدت زمام امور به دست ملک جهان خانم ملقبه به مهد علیا مادر ناصرالدین شاه بود و او به رتق و فتق امور می‌پرداخت و در این مدت از طرف خود مأمورین و حکام معین می‌کرد. در این وقت بحرانی، برای این که محصول خالصه‌جات از بین نرود و دولت دچار مضیقه و کمبود غلات نگردد اداره امور آن را به عباس قلی خان جوانشیر واگذار نمود. در سال ۱۲۶۵ ه. ق، به حکومت اردبیل و مشکین مامور شد و حکومتش در این دو جا تا سال ۱۲۶۶ طول کشید.

در سال ۱۲۷۵ ق، که میرزا آقا خان نوری از صدارت افتاد، ناصرالدین شاه شش وزارتخانه تشکیل داد و کارهای مملکتی را ظاهراً بین وزرای شش‌گانه تقسیم و وزارت عدلیه را به عباس قلی خان واگذار کرده او

را ملقب به معتمدالدوله نمود و تا سال ۱۲۸۷ هـ. ق، که زنده بود در این سمت باقی بود و در سال ۱۲۷۶ علاوه بر سمتی که داشت به عضویت شورای دولتی که ناصرالدین شاه در این سال تشکیل داده بود منصوب شد و پس از مرگش لقب و شغل وی به برادرش محمد ابراهیم خان جوانشیر داده شد. عباسقلی خان معتمدالدوله مردی بوده عاقل، عادل، باسیاست، موقر و رئوف و برخلاف سایر حکام، چندان نظر تعدی و تجاوز نسبت به مردم نداشته است.

مهدی بامداد: شرح حال رجال قاجار، جلد ۲، صص ۲۲۷ تا ۲۲۹

۳ - ظاهراً این کلمه «سعی» زیادتی ناشی از سهو کاتب است. و.

۴ - آیه ۵۸ سوره یاسین (۳۶).

عباسقلی خان جوانشیر معتمدالدوله

